

УДК 061.237 : 797.5 (497.11 Ниш) „1927/2004“ (091)

ИСТОРИЈАТ И ДЕЛОВАЊЕ АЕРО КЛУБА У НИШУ

Апстракт: *Аероклуб у Нишу основан је 1927. године на иницијативу активних и резервних официра и нишке омладине. Клуб је имао локални карактер. Његови чланови организовали су прва јавна искакања падобраном и прве аеро митинге. За време рата престаје са радом. Године 1947. обнавља се рад Аероклуба као огранка Народне технике. Овај клуб је сваке године био регистрован код Ваздухопловног савеза Србије. Делатност му се састојала од обуке падобранаца, пилота једриличара и тренаже (обуке моторних пилота).*

Кључне речи: *аероклуб, аеромоделари, обука, аеромитинг, пилоти једриличари, тренажа, Ваздухопловни савез Србије.*

Претече и оснивање Аероклуба у Нишу

Аероклуб је рођен у граду у којем је рођено и ваздухопловство српског народа, јер се још 1912. и 1913. године на пољу према Поповцу налазила аеропланска и балонска чета које су учествовале у Балканском рату. Ентузијастички су неколико година касније, по завршетку Првог светског рата основали Аероклуб „Стеван Синђелић“.

Аероклуб у Нишу основан је 1927. године на иницијативу активних и резервних официра и нишке омладине. Клуб је имао локални ка-

рактер и користио је војни аеродром у близини железничке ложионице Црвени Крст. Убрзо долази и до формирања секције моделара, чији су чланови изграђивали прототипове једрилица или авиона. Чланови аероклуба организовали су прва јавна искакања падобраном и шлеповање једрилица. Једном годишње, нишки аероклуб приређивао је велику смотру спортских достигнућа (аеро-митинг). Први аеро-митинг у Нишу организован је 17. јула 1932. године. Грађани Ниша су први пут позвани на спортску свечаност плакатама ба-

ченим из авиона.¹ Аероклуб у Нишу је пропагандним аеромитинзима манифестовао спортска достигнућа и будио интересовање за развој ваздухопловних спортова.

Обласни одбор Краљевског Југословенског Аероклуба „Наша Крила“ у Нишу је у току 1940. године, улажући максимум напора подигао хангар код Корвиног града и поставио чврсту основу за ширење једриличарства, израдивши у својим радионицама четири једрилице. По завршетку сезонског рада у једриличарској школи Обласни одбор решио је да на свечан начин крсти ове једрилице по народним обичајима, прослави успех моделара и једриличара приредивши први једриличарски митинг у Нишу. Ово свечано крштење једрилица одржано је 3. новембра у десет часова на градском пољу приказивањем програма из обуке једриличара: акробацијама са једрилицама и скакањем падобрана.² За време рата делатност Аероклуба била је прекинута.

Године 1947. Аероклуб у Нишу бива обновљен као огранак Народне технике. Аероклуб је сваке године, почев од 1958. редовно био регистрован код Ваздухопловног савеза Србије. Ваздухопловни савез Југославије основан је 1948. године као друштвена организација. Поред ВСЈ у осталим републикама постојале су организације чија се делатност простирала по целој републици. Тако је у Србији постојао Ваздухопловни савез, под чијим су непосредним руководством били сви аероклубови у

републици.

Циљеви и задаци клуба

Клуб је као друштвена организација радио на ваздухопловно техничком образовању својих чланова. Његов задатак огледао се у пружању помоћи деци оболелој од великог кашља, превозу тешко оболелих лица до већих медицинских клиника, затим у помоћи пољопривредницима (запрашивање загађених комплекса шума и пољопривредних усева од разних штеточина). Делатност му се састојала од обуке: аероделара, падобранаца, пилота једриличара и тренаже (обуке моторних пилота).³

Аероклуб у Нишу тежио је извршавању следећих непосредних задатака у циљу развоја спортске активности: 1. освајању спортских значака, 2. учешћу на годишњим такмичењима, 3. организовању међуклубских такмичења, 4. постављању аероклубских и савезних рекорда, 5. учешћу на савезним и републичким првенствима.

Да би се ови бројни задаци успешно извршили било је потребно на време обавити припреме. Као најважније питање постављало се формирање спортске комисије Аероклуба. У састав те комисије улазили су сви регистровани спортски функционери као и најспремнији активисти Аероклуба. Ради извршења свих наведених програмских задатака, непосредни задаци спортске комисије аероклубова састојали су се у следећем: 1. праћење и проучавање званичних „обавештења Спортске ко-

¹ Историја Ниша, II књ., Ниш, 1984., стр. 538

² ИАН, фонд „Женска занатска школа“, док. бр. 1/420, 1940. год.

³ ИАН, фонд „Аероклуб Ниш“, док. бр. 1/432, 1958. год.

мисије СО ВСЈ“ у којима су поред осталог објављивани сви правилници годишњих такмичења, 2. прибављање спортских дозвола (лиценци) за све такмичаре који узимају учешће на годишњим такмичењима или савезним првенствима, 3. посвећивање пуне пажње освајању спортских значака у свим гранама, 4. ангажовање свих снага аероклубова, 5. задатак да се устроји регистар рекорда аероклуба.

Органи управљања

Аероклуб је имао своје органе управљања и то: скупштину, управни и надзорни одбор. На скупштини, која се одржавала једном годишње, бирани су управни и надзорни одбор. Управни одбор је имао три члана: председника, подпредседника и секретара. При Аероклубу постојали су и клубови формиран по основним школама града и околним селима. Тако их је 1959. године било укупно 19. У току 1960. настала је реорганизација клуба тако што су поред секција основане и две школе: тренажна и моделарска. Тренажна школа је у свом саставу имала две секције: једриличарску и секцију моторних пилота. Школом је руководио управник који је иначе био стручно лице (наставник летења или једриличар). Сва руководећа лица била су одговорна за свој рад управном одбору клуба. Аероклуб у Нишу је у 1960. години имао 3549 чланова. Према правилима клуба сваки члан је редовно плаћао чланарину од 10 динара, а ваздухопловни подмладак по 5 динара. Аероклуб у Нишу издржавао се од дотација НОО-Ниш,

од чланарина и ванредних прилога. Од ВСС-а је бесплатно добијао једрилице, док је за остале материјалне потребе користио сопствена средства.

Контролу над аероклубом спроводио је по свим питањима ВСЈ, ВСС и Управа цивилног ваздухопловства према постојећим прописима, законима и уредбама о ваздушном цивилном саобраћају. Аероклуб је непосредно био потчињен Главном одбору Ваздухопловног савеза Србије.

Врло битне одлуке донете су на скупштинама одржаним 1958, 1961. и 1976. године.

На редовној годишњој скупштини Аероклуба Ниш, одржаној 12. јануара 1958. године у сали Дома омладине, било је присутно 185 чланова. Било је говора о значају техничког васпитања омладине и задацима које Аероклуб има у погледу обучавања кадра за потребе Ратног ваздухопловства и одбране земље. Посебно је истакнута потреба координације рада са просветним радницима. Напоменуто је и то да је Аероклуб имао не само локалну улогу већ и ширу јер је био најјачи клуб у Србији.

Годишње скупштине аероклубова у 1961. години одржаване су у периоду од 10. јануара до 15. марта. Основна слабост дотадашњих скупштина била је у томе што на њима није расправљано о актуелним задацима организације, нити се утврђивао годишњи план рада који би произишао из детаљне разраде потреба појединих секција. Скупштине аероклубова у 1961. години биле су организоване тако да су по свом ка-

рактеру биле радне, демократске и масовне скупштине љубитеља ваздухопловства и ваздухопловних ентузијаста. Од актуелних питања која су се на њима постављала, истичу се најпре рад са ваздухопловним подмлатком, питање спорта и годишњег такмичења, развијање стручне делатности према могућностима.⁴ Број чланова организације, њихово ангажовање у разним друштвеним акцијама било је основно мерило ширине и друштвене оријентације. Рад са омладином и одраслим члановима у Аероклубу морао је добити разноврсне форме, почев од најелементарнијих демократских права и учешћа у раду органа и скупштина, па до бављења појединим ваздухопловним активностима, које је аероклуб могао да развије. Врло важно питање у склопу разматрања свих мера у периоду припрема за скупштине било је питање избора и састава управних одбора. Нарочито је било важно да се у току јануара достави регистарски картон аероклуба.

Аероклуб у Нишу је обележио три деценије свог успешног рада годишњом скупштином. Ово је била прилика да се сведе блистави биланс активности клуба који је подједнако припадао и спорту и општенародној одбрани, и да се подсети на резултате и појединце који су град Ниш задужили својим успесима. Председник клуба Милош Богдановић истакао је да је „период од 1946. па надаље било време невиђеног ентузијазма и полета, и да су људи са железничке станице рукама гурали бурад са бензином до аеродрома, док

се до летишта ишло по неколико километара пешице“. Такође је истакао да су чланови Аероклуба Ниш освајали трофеје на највећим приредбама у земљи и на такмичењима у иностранству. Влада Димитријевић је био омладински првак Југославије у падобранству, а Виктор Купљеник апсолутни првак, државни репрезентативац и рекордер. Ракетни моделари су такође истакнути као изузетно успешни освајачи многих трофеја и титула првака. Као заслуга Аероклуба истакнуто је оспособљавање више хиљада младића и девојака. Клуб је дао 1600 падобранаца, 200 једриличара, око 170 моторних пилота и више хиљада моделара. Аероклуб је био један од иницијатора за подизање споменика палим ваздухопловцима на Тргу 14. октобра. На овој годишњој скупштини одлучено је да клуб носи име Миодрага Стаменковића-Мије, народног хероја и некадашњег једриличара.

Секције при Аероклубу и постигнути успеси њихових чланова

Као што је већ поменуто при Аероклубу су постојале секције аеромоделара, падобранаца, пилота једриличара и тренаже (обуке моторних пилота). С обзиром да је интересовање за ракетну технику почетком шездесетих година бивало све веће, Ваздухопловни савез Југославије признао је астронаутику и ракетну технику као грану своје делатности. Тако је оформљена и ракеташка делатност која се у почетку грана на ракетно моделарство (којим се бавила омладина млађа од 18 година) и аматерско моделарство (којим су се

⁴ ИАН, фонд „Аероклуб Ниш“, док. бр. 1/76, 1961. год.

бавили старији омладинци и грађани). При Аероклубу Ниш званично је оформљена секција за астронаутичко-ракетно моделарство 1963. године. Убрзо је основана истурена секција Аероклуба, чији је задатак био да окупи све заинтересоване за ракетну технику.⁵

Градско поље у Нишу било је поприште првих такмичарских борби ракетних моделара Србије 16. и 17. октобра 1965. године. Пет екипа, и укупно 15 такмичара бориле су се два дана за ласкаву титулу првака Србије и „Октобарски ракетни куп“. Такмичење се одвијало у три категорије летећих модела ракета. Првог дана одржано је такмичење у категорији за постизање висине, а затим у категорији за ношење терета. Већ у првој категорији осетила се надмоћност нишких ракеташа. Сви су били стабилни у лету тако да су се постигнуте висине кретале око сто метара. Други дан такмичења отпочет је категоријом X-3 модела ракета за такмичење у трајању лета са падобраном. Модели ове категорије у складу са пропозицијама морали су имати уграђене падобране, помоћу којих би се могли приземљити уз услов да им се ниједан део не одвоји пре него што додирну земљу. Ова категорија је донела највише узбуђења. Ово такмичење је дало и првог рекордера Миодрага Цветковића који је свој лет завршио за 55 секунди. Био је то нови државни рекорд. Прва три места у генералном пласману освојиле су три нишке екипе. На завршној свечаности Цветковић Миодрагу, члану Аероклуба Ниш додељено је

⁵ Лична архива г-дина Александра Стојановића

признање под називом „НАЈБОЉИ РАКЕТАШ СРБИЈЕ ЗА 1965. ГОДИНУ“. Овај успех чланови ракетне секције при Аероклубу Ниша поновили су и 1967. године на аеродрому Дивци крај Ваљева на другом шампионату Србије у ракетном моделарству.⁶

Аеромитинг – смотре спортских достигнућа у авијатици

Одржавања аеромитинга на којима су презентована спортска достигнућа у авијатици имала су велики значај за популаризацију овог спорта и Аероклуба. О једном таквом митингу извештава и новинар Народних новина у тексту објављеном 24. маја 1982. године: “У оквиру обележавања четрдесетогодишњице Југословенског ратног ваздухопловства и противваздушне одбране, по већ устаљеном обичају на нишком Аеродрому одржана је изложба наоружања. Неколико хиљада посетилаца видело је део наше ваздухопловне ратне технике. Том приликом изведен је и атрактиван летачки програм у којем су, поред прирадника ратног ваздухопловства учествовали и чланови аероклуба. У току програма демонстрирано је више летова клипним и млазним авионима и хеликоптерима. На митингу су оборени и рекорди у падобранским скоковима. Чланови Аероклуба „Мија Станимировић“ из Ниша, Љубиша Наумовић и Раде Миличевић, направили су „звезду“ од седам падобранаца и такозвани „плот“ од осам скакача. Они су скакали из хеликоптера

⁶ Лична архива г-дина Александра Стојановића

са висине од 3000 метара, имали слободан пад од 2500 метара и отворили падобране на 500 метара⁷. Још један успешан аеромитинг одржан је 21. маја 1984. године, такође поводом прославе Дана ваздухопловства. На овом митингу учествовали су чланови аероклубова „Михајло Живић“ из Крушевца и „Мија Станимировић“ из Ниша. Неколико хиљада Нишлија је са великим интересовањем пратило летове. Посебно интересовање владало је за летове једрилица типа „бланк“ и „утве-75“. Овај аеромитинг завршен је у знаку спортских падобранаца који су са падобранима „крила-пс-11“ и „пс-062“ имали скокове са задршком.⁸

*Александар Стојановић,
дугогодишњи члан и управник
моделарске школе при Аероклубу*

Александар Стојановић, дугогодишњи управник школе ракетних моделара при Аероклубу у Нишу, по образовању је машински инжињер. Постаје члан Аероклуба у Нишу још далеке 1947. године као ваздухопловни моделар. Као ученик техничке школе исказује озбиљан интерес за ракетну технику и астронаутику и постаје члан Астрономско-астронаутичког савеза. Лансирање првог вештачког сателита земље 1957. го-

дине постаје прекретница у његовом даљем раду. Већ наредне 1958. године лансира прве моделе ракета и неколико већих ракета на чврсто гориво. Прва лансирања су била у Трстенику. Повратком у свој родни град Ниш враћа се у Аероклуб, где оснива секцију у коју окупља заинтересоване за изградњу и лансирање ракета. Постигу се први успеси. Ракетно моделарство још увек тада није било званична грана ваздухопловног савеза, оно настаје управо у Нишу који се може сматрати његовом колевком. Стојановић развија и ствара прве уређаје за мерења карактеристика ракетних мотора, прве мерне направе за мерење висине лета ракета итд. Организовао је и водио као инструктор и предавач прве семинаре за наставнике. За 50. година непрекидног рада ФАИ му је доделила диплому „Франк В. Ихлинг“ за развој и унапређење моделарства октобра 2002. године.⁹

Аероклуб у Нишу наставио је своју успешну делатност и у периоду 1980-их и 1990-их година. Након бомбардовања 1999. године дошло је до проблема у функционисању клуба и извесних неслагања међу секцијама, тако да се клуб постепено гасио од 2002. године, да би 2004. године потпуно престао са радом.

⁷ Народне новине, Ниш, 24.мај, 1982, бр. 5906, стр. 4 год.

⁸ Народне новине, Ниш, 21. мај 1984, бр. 6518, стр. 9

⁹ Лична архива г-дина Александра Стојановића